

דרך מצותיך

עם ביאורי
הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ

”אחרי ה” (ב)

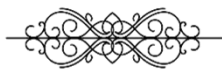
פרשת שופטים

תשפ”ו

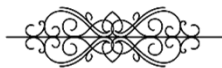
לומדים יקרים,

השבוע מפורסם השיעור השני מביאור הרב למאמר "אחרי ה'",
מספר 'דרך מצוותיך' לאדמו"ר הצמח צדק.

תוכן העניינים

- מעלת המנוסה על בעל התשובה..... 3
- בירור הטוב על ידי הצער שבניסיון 4
- ניסיון במידות וניסיון בדעת 8

הגיליון מוקדש לעילוי נשמת אחי האהוב ינון פליישמן, שנפל במלחמה

הגיליון מוקדש לעילוי נשמת

מורנו ורבנו הגדול אשר מימיו אנו שותים

הרב עדין בן אברהם משה אבן ישראל (שטיינזלץ) זצ"ל

להקדשת החוברות לעילוי נשמת יקיריכם התקשרו: 052-886-8823

והנה על ידי הניסיון נתברר ויוצא הטוב המוסתר שנפל מעולם התהו, שנפל למטה בהדבר המסתיר, שממנו בא הניסיון, כמו נבוכדנצר לחנניה מישאל ועזריה. וזהו אם כן בירור שלוש קליפות שלמטה מנוגה. ולפי זה יובן מאמר רבותינו ז"ל גבי הרוגי לוד, "שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן", משמע שגבוהים אפילו מבעלי תשובה, אף על גב שבעלי תשובה גדולים מצדיקים גמורים שמבררים משלוש קליפות, וצדיקים גמורים מבררים רק נוגה.

גמורה, אך על ידי הניסיון הזה יצא משם הניצוץ הקדוש.

וזהו אם כן בירור שלוש קליפות טמאות שלמטה מקליפת נוגה. קליפת נוגה היא הקליפה הממוצעת, היא הקליפה של החולין, ולה יש תיקון בכך שהאדם מכוון את הפעולות שקשורות אליה לכיוון הקדושה. אבל כאשר אדם עומד בניסיון, הוא יכול להעלות ולגאול אפילו רע גמור, על ידי זה שהוא משחרר אותו מהשעבוד לקליפה ומוציא ממנו את הניצוץ הקדוש. ולפי זה יובן מאמר רבותינו ז"ל גבי הרוגי לוד, שמתו על קידוש השם, "שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן" (פסחים נא). הרוגי לוד הם במעלה עליונה כזו, מפני שהם עמדו בניסיון והצליחו להוציא ממנו את האור. ומשמע שהם גבוהים אפילו מבעלי תשובה, אף על גב שבעלי תשובה גדולים מצדיקים גמורים (ראה ברכות לדב), ובעלי תשובה הם במעלה גבוהה לפי שמבררים משלוש קליפות, ואילו צדיקים גמורים מבררים רק את קליפת נוגה. הצדיק הוא הרי אדם שאיננו חוטא, ולכן את כל זמנו הוא מקדיש להעלאת קליפת נגה, הוא מברר ומתקן את עולם החולין ומקדש אותו. הוא יכול לעשות את זה בין על ידי כך שהוא נוטל חפץ ועושה בו מצווה, ובין אם הוא

במאמר הזה, שעוסק בניסיונות, הצמח צדק איננו מסביר כמה הניסיונות הם נעימים, אלא הוא מסביר מדוע הם טובים, והנקודה העיקרית היא שהניסיון אמור להביא את האדם לכלל דעת. הצמח צדק גם חילק בין חמישה סוגים של ניסיונות – של צער, כאב, אמונה וכן הלאה, וכל אחד מהם הוא קשה יותר מהאחר, והוא מעלה את האדם עוד יותר למעלה.

מעלת המנוסה על בעל התשובה

והנה על ידי הניסיון נתברר ויוצא הטוב המוסתר שנפל מעולם התהו, שנפל למטה בהדבר המסתיר, שממנו בא הניסיון. הניסיון משחרר את הניצוץ הקדוש שיש בתוך המציאות. הניסיון הוא למעשה יחס מסוים בין המכשול והקושי לבין האדם המנוסה, וכאשר המנוסה מצליח לעמוד בניסיון הוא בעצם מצליח לבקוע את קליפה של ההסתרה של הניסיון ולגלות את האור האלוקי שבתוך הפנימיות של אותו קושי. הניסיון בעצם משנה את מהותו: מה שהיה הסתר הופך למקור של התגלות, וזו התגלות שהיא למעלה-מעלה מאשר ההתגלות של עולמות הקדושה. כמו נבוכדנצר שניסה לחנניה מישאל ועזריה, שאמנם נבוכדנצר הוא קליפה

אך על ידי הניסיון נתברר גם כן משלוש קליפות הנזכרות לעיל. וצריך להבין מהו ההפרש בין קיום לא תעשה לקיום ניסיון דדבר ערוה. ויש לומר, הנה על ידי לא תעשה נדחה שלוש קליפות הטמאות, ולא אתהפכא ממש, ואם כן בעל תשובה שהוא אתהפכא גבוה יותר, אך היינו בסתם לא תעשה, כשאינו בגדר ניסיון. אבל כשהיא בגדר ניסיון, שמצטער בנפשו ועם כל זה דוחה, הנה על ידי זה הצער שהקליפה מצערת אותו וסובל צערה, בזה יש לומר שמוציא הטוב שבה, ונהפך לטוב ממש. וכעין מה שכתב האור החיים פרשת שמות, על פסוק "וכאשר יענו אותו" כו', מלשון עינוי דעבודת פרך, או עינוי דקמצטער בנפשי וסובל ומדחה וכו'.

ולאחר מכן מעלה את העבירה, הרי שבעל הניסיון שמצליח לעמוד בניסיון איננו מסתבך בעבירה הזו, והוא מעולם לא השתעבד לקליפה אלא הוא ניצח אותה ושבר אותה על ידי העמידה בניסיון. ההבדל ביניהם הוא כמו ההבדל בין מי שנפל בשבי והצליח לברוח לבין מי שניצח במלחמה, כאשר ברור שמי שניצח במלחמה הוא בדרגה גבוהה יותר מפני שהוא הצליח להגיע לתמצית תיקון הרע.

בירור הטוב על ידי הצער שבניסיון

וצריך להבין מהו ההפרש בין קיום לא תעשה לקיום ניסיון דדבר ערוה. כשם שאפשר לקיים מצוות עשה כך גם אפשר לקיים מצוות לא תעשה, ואדם יכול לומר: לא עברתי עבירה א' או לא עברתי עבירה ב', ובהחלט אפשר לומר שמגיע לו שבח גדול על כך. כיוון שכך, אפשר לשאול מה ההבדל בין לא לעבור עבירה, למשל שאדם נמנע מאיסור ערוה מסוים, לבין מצב שבו הוא עומד בניסיון של דבר ערוה? לכאורה שני המצבים האלו דומים זה לזה. ויש לומר, הנה על ידי לא תעשה נדחה שלוש קליפות הטמאות, ולא אתהפכא ממש, אין כאן מהפך מרע לטוב.

משתמש בגופו או בנפשו הבהמית למטרות קדושות. לעומת זאת בעל תשובה שעושה תשובה גמורה מאהבה, והוא לא רק מכריז בעלמא שהוא חזר בתשובה ושם מעיל שחור או מאריך את שרווליו, אלא הוא עושה תשובה ממשית על העבירות שלו – הוא מצליח לתקן ולהעלות גם את העבירות שלו, ועל זה נאמר ש"זדונות עשים לו כזכויות" (יומא פו,ב). הנקודה היא שאם צדיק יכול להעלות לקדושה בשר של שור, שהוא מקליפת נגה, הרי שבעל התשובה יכול לקחת בשר של חזיר ולהעלות אותו לקדושה. במובן מסוים, לאחר שהוא חוזר בתשובה כביכול מונים לו גם את מצוות אכילת חזיר, מצוות חילול שבת וכן הלאה – משום שכל העבירות שהוא עשה מתעלות כעת לתחום הקדושה.

אם כן, בעלי תשובה גדולים מצדיקים גמורים מפני שעל ידי התשובה הם מעלים את הניצוצות של העבירות, שהן משלושת הקליפות של הטומאה. אך על ידי הניסיון נתברר גם כן משלוש קליפות הנזכרות לעיל, אלא שבניסיון אפשר להעלות את שלושת הקליפות האלו באופן אחר, גבוה יותר. בניגוד לבעל התשובה שחטא בעבר

צריך להיות תלמיד חכם. כיום, רוב בעלי העבירה הם לא מספיק תלמידי חכמים וגם אין להם רצון חזק במיוחד, ומהבחינה הזו אין כל כך ניסיונות. אבל כשהעבירה היא בגדר ניסיון, היא באופן כזה שמצטער בנפשו, כלומר שהוא היה רוצה לעשות את המעשה, ועם כל זה דוחה אותו. עבירה הופכת לניסיון רק כאשר האדם רוצה לעשות אותה; זה לא אומר שהאחרים אינם מקבלים שכר על כך שהוא לא עוברים עבירות, אבל הם לא טרודים ומצטערים מהעניין.

הנה על ידי זה הצער שהקליפה מצערת אותו וסובל צערה, בזה יש לומר שמוציא הטוב שבה, ונהפך לטוב ממש. המגע עם הרע יכול להיות פשוט, בין אם האדם עובר את העבירה ובין אם לאו, אבל הוא יכול להיות גם מגע של מאבק, שבו האדם מתלבט ונלחם עם הרע והרע מכאיב מנסה למשוך אותו אליו והוא מכאיב לו. אם בכל זאת האדם מצליח לעמוד בניסיון, אם הוא מנצח במאבק, הוא מצליח להוציא את הטוב מתוך הקליפה. וכעין מה שכתב האור החיים פרשת שמות, על פסוק "וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ" כו' (שמות א, יב). העינוי והריבוי הם אינם שני תהליכים נפרדים, אלא העינוי הוא זה שגורם לריבוי, ולכן ככל שמענים אותם יש ריבוי בצד הקדושה. מלשון עינוי דעבודת פרך, או עינוי דקמצטער בנפשי וסובל ומדחה וכו'. זאת אומרת שהגידול בקדושה עומד ביחס ישר לפיתוי ולצער שהרע גורם לאדם, ובמובן מסוים העינוי הוא התקשרות

כשאדם לא עובר עבירה הוא בסך הכל עוקף את הקליפה של העבירה, הוא מצליח לא להיכנס לתחומה, אבל הוא לא שינה את מהות הרע שלה. ואם כן, בעל תשובה שהוא אתהפכא הוא גבוה יותר, שהרי עניינה של התשובה היא ההיפוך. זאת אומרת שעל ידי התשובה הוא מצליח להפוך את העבירה מקצה לקצה, מנקודה של טומאה לנקודה של קדושה. מכיוון שבעל התשובה לא רק נמנע מהרע אלא הופך את מהותו, הוא במדרגה גבוהה מזה שכלל לא חטא. אפשר לראות את שתי המדרגות הללו כהבדל בין 'סור מרע' ו'עשה טוב': מי שאיננו חוטא הוא רק סר מהרע, הוא לא נכנס אליו וממילא גם לא משנה אותו, אבל הדרגה הגבוהה יותר היא של 'ועשה טוב', והיא של מי שנכנס אל הרע והצליח להוציא ממנו טוב.

אך היינו בסתם לא תעשה, כשאינו בגדר ניסיון. כאמור, יכולה להיות מצוות לא תעשה שהיא איננה ניסיון לאדם, בין אם משום שהוא מצליח לעקוף את העבירה ולא לעבור דרגה, ובין אם היא לא פיתוי גדול במיוחד בשבילו. יש למשל עבירה שאומרים עליה שלא יהודי ולא גוי יעברו עליה – להניח תפילין בבוקר של תשעה באב או ביום כיפור. אדם שאכן לא עושה את זה הוא אמנם לא עובר עבירה, אך זהו איננו ניסיון עברו, שהרי היצר לא בער בו כאשר והוא לא היה צריך להתגבר עליו כדי להימנע מכך. ברשימה של שס"ה לא תעשה יש המון מצוות שאף אחד לא יכול לעבור עליהן, מכל מיני סיבות; ואם בעבר המשכילים חיפשו כיצד לעבור כמה עבירות במעשה אחד, הרי שבשביל כך

וחילוק זה מצאנו גם כן במשנה סוף מכות, בין לאוין דדם ללאו דגזל ועריות כו'.

אך גבי ניסיון דאברהם צריך לומר שם לא היה הצער על דרך נבוכדנצר לחנניה, מישאל ועזריה, רק ה' יתברך ציווהו שימסור נפשו, אם כן איך על ידי זה מתברר משלוש קליפות? ואפשר לומר על דרך מה שכתוב בזוהר "ויהי אחר הדברים האלה והאלוקים ניסה", דבחינת 'אחר הדברים' הוא היצר הרע דאתיא לקטרגא, ומזה נמשך הניסיון, אם כן נתברר מבחינה זו כו'.

אם כן, דרך אחת שבה האדם מוציא את הקדושה מהניסיון היא על ידי העימות והחיכוך עם הרע שבתוכו. הרע אמנם איננו נמצא ממש בתוכו, אבל זהו מאבק עם פיתוי פנימי ולא רק עם דבר שחיצוני לאדם, וכאשר האדם מצלח לדחות את הביטוי הזה של היצר הוא מוציא ממנו את נקודת החיות הפנימית שלו, שכאמור לעיל היא גבוהה מאוד. המאבק הזה הוא למעשה בין שתי מהויות שבעצם יכולות לינוק זו מזו, ויש כל מיני תיאורים שהחשק והחמדה של הרע הן מעין עלוקה קוסמית שאין לה שום דבר משלה, ושהיא מנסה לינוק את החיות והקדושה ממי שהיא נדבקת בו. ולכן באותו אופן, כאשר האדם והקדושה נאבקים באותה עלוקה וקליפה ומנצחים, כלומר כאשר יש מקרה של ניסיון שהאדם עומד בו, הוא מצליח לינוק את הכוחות והעוצמות שיש בקליפה באופן מעוות וליצור הארה גדולה.

אך גבי ניסיון דאברהם צריך לומר ששם לא היה הצער על דרך נבוכדנצר לחנניה, מישאל ועזריה. הניסיון של חנניה מישאל ועזריה לא היה אל מול פיתוי העבירה, אלא מול פיתוי החיים. זאת אומרת שהם לא התלבטו האם מסוגלים לעמוד בפני היצר של ההשתחוות לצלם, אלא המאבק

רוחנית של האדם עם הרע, ועל ידי כך הוא שואב מהרע את כח הקדושה.

וחילוק זה מצאנו גם כן במשנה סוף מכות, בין לאוין דדם ללאו דגזל ועריות כו'. המשנה שם מדברת על כל מיני לאוים שאחד מהם הוא האיסור לאכול דם, ועל כך אומר רבי שמעון בר רבי: "ומה אם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו – הפורש ממנו מקבל שכר, גזל ועריות שנפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן – הפורש מהן על אחת כמה וכמה" (משנה מכות ג, טו). למעט כמה שבטים אפריקאיים, רוב בני האדם לא מעוניינים לשתות את דם הבהמה ואין להם פיתוי לעבור על האיסור, ולכן הם מקבלים שכר מסוים; אך מי שמצליח להתמודד עם גזל ועריות, שאלו דברים שבוודאי לא קשה למצוא אנשים שמעוניינים בהם – מקבל שכר על אחת כמה וכמה. זאת אומרת שהיחס בין האיסורים האלו הוא לא בין איסור חמור לאיסור קל, אלא ההבדל נובע מהמאבק ומהכוחות שהאדם צריך להשקיע כדי להתמודד עם הניסיון של כל אחד מהאיסורים האלו: יש איסורים שהאדם יכול להתמודד איתם בקלות, אבל יש כאלו שהפיתוי שלהם הוא מסוג אחר לגמרי.

אברהם. אותו הרעיון מופיע במדרשים (למשל סנהדרין פט,ב), ועיקרו הוא שהשטן רואה שחיו של אברהם טובים מידי, ולכן הוא מקטרג עליו בפני הקב"ה ואומר לו שהוא צריך לבחון אותו. מכיוון שהשטן הוא זה שעורר את הקטרוג ואת הניסיון, **אם כן נתברר מבחינה זו כו'.** כאמור, גילוי האור מהניסיון נובע מהמפגש של האדם עם הרע ומשאיבת כוחות החיים שבו, וכשם שמול חנניה מישאל ועזריה עמד הרוע של נבוכדנצר כך מול אברהם לא עמד הקב"ה אלא הרוע של השטן, שהוא למעשה המהות הכללית של הרע; וממילא יוצא שהניצחון של אברהם הוא ניצחון על מהות הרוע הכוללת של השטן.

מבחינה מסוימת מאבק דומה לזה של אברהם הם הניסיונות של איוב, שלפי אחת מהדעות חי בזמנו של אברהם (בראשית רבה נז,ד, וראה גם בבא בתרא טו,ב). יש גמרא תמוהה שאומרת ש"שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו" (בבא בתרא טז,א), והנקודה היא שלחנה היה טוב בחיים והיא אהבה את בעלה, ואם פנינה לא הייתה מציקה לה על כך שאין לה ילדים חנה אכן הייתה נשאת ללא ילדים. זאת אומרת שבמובן מסוים חנה הייתה צריכה את ההצקה של פנינה כדי שהיא תרגיש את הצורך בילדים ותתפלל עליו. באותו אופן גם השטן בודק את איוב לשם שמים, אלא שעדיין יש הבדל בינו לבין אברהם: אמנם איוב צודק בכל התלונות שלו, אך בכל התלונות האלו הוא קורא תיגר על הקב"ה; אברהם לעומתו, לא רק שהוא לא קורא תיגר אלא הוא רץ לקיים

היה גדול וכולל יותר, מכיוון שהוא היה אל מול יצר החיים. מאבק כזה הוא לא נגד פרט אחד של הנאה או של גירוי מסוים, אלא הוא כנגד החיים בעצמם שכוללים את כל מה שיש בעולם. ממילא, אם אדם עומד בניסיון ומכריע לטובת הקדושה על פני החיים, הוא זוכה לגילוי גבוה במיוחד – שהרי הוא הכריע את היצר של החיים בכללם. מסופר על יהודי שהמיתו אותו על קידוש השם באופן אכזרי במיוחד, בו הוא גסס במשך מספר ימים עד שהוא מת. במהלך הזמן הזה הוא אמר למישהו שניגש לדבר אתו, שהוא במצב כזה שהוא כבר איננו מרגיש שום כאב. בעקבות הסיפור הזה דיברו על כך שמי שמת על קידוש השם איננו סובל מייסורים, משום שברגע שהוא עבר את נקודת הניסיון הוא מקבל סוג אחר של כוחות נפש, והוא חי עכשיו מתוכם.

בניגוד לניסיון של חנניה מישאל ועזריה שהיה כנגד נבוכדנצר, הניסיון של אברהם היה כזה שרק ה' יתברך ציווהו שימסור נפשו. הקב"ה הוא זה שאומר לאברהם אבינו למסור את נפשו, ולכן הוא בעצם לא עומד יחד עם הקב"ה אלא מולו, ואם **כן איך על ידי זה מתברר משלוש קליפות? ואפשר לומר על דרך מה שכתוב בזוהר על "ויהי אחר הדברים האלה והאלוקים ניסה את אברהם" (בראשית כב,א), דבחינת 'אחר הדברים' הוא היצר הרע דאטיא לקטרגא, ומזה נמשך הניסיון (זוהר ח"א קיט,ב). הזוהר למעשה דורש את המילים 'אחר' במשמעות של הצד האחורי, בניגוד לצד הפנימי של הקדושה, ולכן הוא מסביר שהיצר הרע הוא זה שגרם לניסיון של**

והנה יובן למשכיל דמבחינת תהו נפלו שבעה מלכים והם שבע בחינות: דעת חסד, גבורה, תפארת, כו'. אם כן, הגם שעל ידי כל הניסיונות מתגדל הדעת כו', מכל מקום נראה דעיקר גידול המידה הוא שאם הניסיון בבחינת אהבה רעה והוא עומד בניסיון, נגדל על ידי זה האהבה אלוקית. וכמו שנתבאר במקום אחר בענין "ודא הוא רזא". ועל פי המשל הנזכר בראשית חכמה, באחד שחמד בת מלך כו' ונתהפך האהבה לה'. רק מכל מקום נגדל הדעת גם כן, שהוא פנימיות כל המידות.

אכן, אם הניסיון גם כן בבחינת דעת, וכמו במה שכתוב "ובא האות והמופת" כו' "כי מנסה", על ידי זה ודאי עיקר הבירור בבחינת דעת דתהו שנפל בשלוש קליפות. וזהו שכתוב כאן "כי מנסה לדעת" דווקא. וכן במן כתיב "לנסותך, לדעת" אתי שפיר לפי מה שכתוב דניסיון דמן הוא גם כן בענין זה כו'. ובזה יתורץ מה דקשיא טובא מדוע יחס הכתוב ניסיון דעקידה לאברהם, הלא יותר היה ניסיון ליצחק. וכדאיתא קושיא זו בזהר, שהרי יצחק היה אז בן ל"ז שנה, ואילו לא רצה כו'. ותירץ הרב הקדוש רבי מענדל מהרדאק ז"ל, דעיקר הניסיון בעקדה אינו ענין המסירות נפש, דלגבי אבותינו הקדושים שהן הן המרכבה מילתא זוטרתיא היא, אף על גב דדבר גדול הוא בישראל. אלא עיקר הניסיון היה שלא הרהר אברהם אחר מידותיו יתברך:

בחינות: דעת, חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד ומלכות כו'. אם כן, הגם שעל ידי כל הניסיונות מתגדל הדעת כו', מכל מקום נראה דעיקר גידול המידה הוא שאם הניסיון בבחינת אהבה רעה והוא עומד בניסיון, נגדל על ידי זה האהבה אלוקית, כלומר הניסיון יוצר עילוי באותה מידה שבה היה הניסיון. זאת אומרת שבניסיון יש שני צדדים: הצד הכולל שקיים בכל הניסיונות הוא זה של גידול הדעת, שעל ידי העמידה בניסיון האדם זוכה להבהרת החלקים המטושטשים של ההווה שלו, וכן מה שהיה בהסתר נעשה מואר. מעבר לכך, יש צד נוסף שהוא הצד הספציפי שבכל ניסיון, והוא גורם לשינוי בפרט ובחלק המסוימים שבהם היה הניסיון, כמו למשל האהבה: אם אדם עומד בניסיון של אהבה זרה, הוא זוכה

את מצוות הקב"ה. אותו הבדל קיים בין אהרון ודוד: יש מי שמקבל ייסורים וצוות, יש מי שמקבל ייסורים ושותק כמו אהרן – "וידם אהרן" (ויקרא יג), ויש מי שמקבל ייסורים ומזמר כמו דוד – "למען יזמרך כבוד ולא ידום" (תהילים לג). המדרגה של דוד היא מעין המדרגה של אברהם, שהניצחון שלו על מכלול הרע לא היה רק התמודדות אתו, אלא שבירה כזו שבה אברהם רץ ושמח לעשות את רצון בוראו, ובכך הוא שבר את קליפת הרע וגילה את האור העליון שבה.

ניסיון במידות וניסיון בדעת

והנה יובן למשכיל דמבחינת תהו נפלו שבעה מלכים של "ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל" (בראשית לו, לא), והם שבע

ניסיון של הדעת, מעין ניסיון אינטלקטואלי, והוא איננו פיתוי יצרי או ניסיון אמוציונלי. כפי שהוסבר, הניסיון של המן הוא ההתמודדות עם ההרגשה התמידית של התלות ושל הוודאות, ולכן זהו ניסיון של הדעת. אגב, זו אחת הסיבות לכך שדור המדבר הוא דור דעה, לפי שמי שזוכה לעמוד בניסיון הדעת הזה, זוכה להגדלת הדעת ביתר שאת.

ומוסיף הצמח צדק בדרך אגב: ובזה יתורץ מה דקשיא טובא מדוע יחס הכתוב ניסיון דעקידה לאברהם, מדוע כתוב שהעקידה נועדה לנסות את אברהם, הלא לכאורה יותר היה ניסיון ליצחק. וכדאיתא קושיא, זו בזהר, שהרי יצחק היה אז בן ל"ז שנה, ואילו לא רצה כו' (זוהר ח"א קיט, ב). כשלוקחים אדם בן 37 ואומרים לו שהוא הולך להיעקד ולהישחט – הוא צריך להסכים לזה, אז כנראה שגם עבור יצחק זה היה ניסיון. ותירץ הרב הקדוש רבי מענדל מהרדאק ז"ל, רבי מנחם מענדל מוויטבסק, שבזמן מסוים היה המנהיג של כל החסידים ולכן יש אצלו שורשים של כל מיני עניינים, דעיקר הניסיון בעקדה אינו ענין המסירות נפש, דלגבי אבותינו הקדושים שהן הן המרכבה מילתא זוטרתא היא, אף על גב דדבר גדול הוא בישראל. בשביל האבות מסירות נפש היא לא ניסיון גדול גם אם עבור אדם רגיל זהו ניסיון גדול.

אלא עיקר הניסיון היה שלא הרהר אברהם אחר מידותיו יתברך. עבור יצחק הניסיון היה ניסיון של מסירות נפש, וכאמור עבור האבות זוהי איננה בעיה גדולה במיוחד; אולם הניסיון עבור

להתחזקות באהבה האלוקית. וכמו שנתבאר במקום אחר בענין "ודא הוא רזא", ועל פי המשל הנזכר בראשית חכמה, באחד שחמד בת מלך כו' ונתהפך האהבה לה' (ראשית חכמה שער האהבה, פרק ד). רק מכל מקום נגדל הדעת גם כן, שהוא פנימיות כל המידות, ולכן אם אדם עומד בניסיון ששייך למשל ליראה זרה, הוא יכול להגיע לא רק לקדושה שנגדה בדרגה גבוהה של יראת ה', אלא גם מידת הדעת שלו מתעלה.

אכן, אם הניסיון גם כן בבחינת דעת. הניסיונות של המידות הם ניסיונות אמוציונאליים: אדם יכול לעמוד מול אימה רעה או מול אהבה רעה, ואפילו מול רחמים רעים – במצבים שבהם מרחמים על אלו שלא צריך לרחם עליהם. לעומת זאת, הניסיון של הדעת בעצמה הוא איננו מתמודד עם רגש כזה או אחר, אלא הוא מתמודד עם השכל בעצמו. וכמו במה שכתוב בנביא שקר: "ובא האות והמופת" כו' "כי מנסה" (דברים יג, ד). שם אין ניסיון של פיתוי יצרי, אלא זהו ניסיון של הדעת: האם להאמין לאותות ולמופתים שלו או לא. על ידי זה ודאי עיקר הבירור בבחינת דעת דתוהו שנפל בשלוש קליפות. במקרה הזה הבירור נעשה בניסיון שהוא בבחינת הדעת, וזהו שכתוב כאן "כי מנסה לדעת" דווקא, כלומר משום שהניסיון הוא בבחינת הדעת, הרי שגם הבירור והתיקון הם של בחינת הדעת.

וכן במן כתיב "לנסותך, לדעת את אשר בלבבך" (דברים ח, ב), וזה אתי שפיר לפי מה שכתוב דניסיון דמן הוא גם כן בענין זה כו', כלומר שגם הניסיון של המן הוא

אתמול אמרת "כי ביצחק יקרא לך זרע", ועכשיו אומר "קח נא" כו', והרי זה יכול לחשוב שזהו שינוי רצון, וכתוב "לא שנית" כו'. ואברהם נתחזק ולא הרהר כלל. אם כן, זהו גם כן ניסיון בבחינת דעת ואמונה. ולכן אתי שפיר מה שכתוב אחר כך, "עתה ידעתי כי ירא" כו', שנתברר מבחינת דעת דתהו, ונכלל בתיקון על ידי ניסיון זה).

(נתבאר הטעם שעל ידי שעומד בניסיון בא לבחינת לדעת, כי מתברר חיות אלוקי שנפל ממקום גבוה בדבר המסתיר, שהוא גוף דבר הניסיון כו', כעניין "ה' אמר לו קלל" כו').

(בראשית כב, יב), שנתברר מבחינת דעת דתהו, ונכלל בתיקון על ידי ניסיון זה). הניסיון של אברהם הוא דוגמה לניסיון שהוא איננו בעמידה מול איזושהי הרגשה טבעית, אלא מול האמונה והדעת; ומשום שהניסיון הוא במידת הדעת עצמה, אברהם זכה להכרה שלמה ומלאה יותר של בחינת הדעת.

(ומסכם הצמח צדק: נתבאר הטעם שעל ידי שעומד בניסיון בא לבחינת לדעת, ומדוע? כי מתברר חיות אלוקי שנפל ממקום גבוה בדבר המסתיר, שהוא גוף דבר הניסיון כו', כעניין "ה' אמר לו קלל" כו'. אמנם יש דרגה גבוהה מאוד של אלוקות בתוך הניסיון, אולם היא נמצאת שם בהסתר פנים ובצורה קצת מאיימת. כאשר אדם מצליח לעמוד בניסיון הוא מגלה את המאור האלוקי ומסיר מעליו את הסתר הפנים, ועל ידי כך הוא זוכה לעליית נפש, הוא זוכה להכרה בהירה, שהיא הכוונה בפסוק "מנסה ה' אלוקיכם אתכם לדעת". כאמור, אמנם בכל ניסיון יש את שבירת המלכים, יש את הצד הספציפי והאמוציונאלי של הניסיון, את ההתמודדות עם גירויים ופיתויים יצריים, אולם הניסיון הזה כולל בתוכו גם את הצד

אברהם היה ניסיון בבחינת ההכרה שלו, מצד החשבונות שלו עם הקב"ה, והוא היה יכול לומר לקב"ה כך: אתמול אמרת "כי ביצחק יקרא לך זרע" (בראשית כא, יב), ועכשיו אומר "קח נא" כו' (בראשית כב, ב), בהתחלה הקב"ה מבטיח שיצחק יהיה המשכו של אברהם, ואחר כך הוא אומר לו ללכת לשחוט אותו – והרי זה יכול לחשוב שזהו שינוי רצון, והרי כתיב "לא שנית" כו' (מלאכי ג, ו). ולמרות שזהו ניסיון של אמונתו של אברהם, של בחינת הדעת שלו – אברהם נתחזק ולא הרהר כלל.

אם כן, לפי ההגדרה הזו של העקידה, זהו גם כן ניסיון בבחינת דעת ואמונה. כאמור, בניגוד ליצחק שהניסיון שלו היה של מסירות נפש, אברהם לא נדרש רק לוותר על דבר שהוא אוהב, אלא הוא עומד בניסיון שבו כל מה שהוא מאמין בו נשבר ומתמוטט. כל מה שאברהם מאמין שהוא קדוש ונכון ואמיתי, וכל מה שהקב"ה הבטיח לו – מתפוצץ בבת אחת, ולכן זהו ניסיון שמגיע לשורש הראשון של האמונה ושל הדעת; ולמרות כל זאת אברהם לא עשה את החשבונות האלו עם הקב"ה, והוא עמד בניסיון. ולכן אתי שפיר מה שכתוב אחר כך, "עתה ידעתי כי ירא" כו'.

ההכרתי הכללי, ולכן כאשר אדם עומד בניסיון הוא זוכה גם לעניין הזה).

כאשר אדם עומד בניסיון הוא איננו יודע שהוא בניסיון, שהרי אם הוא מודע לכך אז במובן מסוים הוא מפרק אותו מיסודו. לכן גם כאשר אדם שמוכן לקבל ניסיונות מגיע לניסיון מסוים, הוא יהיה נתון לערפול מסוים של התודעה שלו בנוגע לכך שהוא עומד כעת בניסיון. זאת אומרת שבשעת הניסיון עצמו הוא לא ידע שהוא עכשיו נבדק, מפני שאדם לעולם לא יגיע מוכן לניסיון; הניסיון תמיד יקרה לו באופנים ובזמנים שבהם הוא לא מוכן. זה כמו שאדם שמתכוון לקראת כאב או דקירה במקום מסוים יכול להמעיט בכאב שייגרם לו, אבל אם הוא יחשוב שהולכים להכות אותו בראש ובסוף מישהו בועט בו ברגל, אז ההפתעה גורמת לו לאבד את כל ההכנות המוקדמות שלו. פתאום הוא כבר לא ממש יודע איך להתמודד עם המצב החדש, וזה גורם לו למעין טשטוש הידיעה שלו. באותו אופן, כאשר אדם מצוי בניסיון הוא איננו יודע מה נמצא מעבר לניסיון והוא כלל איננו יודע שהוא בניסיון; כדי שהניסיון בכלל יצליח להיות כזה, לא מאפשרים לאדם להבין מה בעצם קורה כאן ולראות מה יהיה בהמשך.

יש כל מיני סיפורי צדיקים על כך שכאשר אדם נמצא בניסיון הוא מאבד חלק מהיכולות שהיו לו לפני כן, ובשעת הניסיון הוא מעט יורד ממעלתו. למשל, מסופר על הבעל שם טוב שהיה באונייה בדרך לארץ ישראל, והאונייה עמדה לטבוע. אמרו לבעש"ט שיתפלל, אך הוא השיב שהוא שכח הכל וכעת הוא איננו

יודע דבר; ולפתע התברר שרק הסופר הצליח לזכור את האל"ף-בי"ת, ולאחר שהוא אמר אותו הבעש"ט הצליח לחזור אחריו, ועל ידי האמירה הזו של האל"ף-בי"ת הצליח הבעש"ט להציל את הספינה. זוהי למעשה אותה נקודה: אם בשעת הניסיון הייתה לו את המעלות הרגילות שלו, אז כבר לא היה כאן שום ניסיון. במילים אחרות, חלק מהותי מהניסיון זה שהראייה של האדם מפסיקה להיות מפולשת ובהירה, ולכן הוא איננו יכול לדעת שהוא בניסיון. הניסיון מעמיד את האדם על שורשו, והוא כביכול מכניס אותו למאבק לאחר שהפשיטו ממנו את כל כלי הנשק שלו.

כפי שהוסבר, המאבק הזה יכול להיות עם כל מיני דברים: עם פיתויים ואיומים, ולפעמים גם עם הדעת בעצמה, אך בכל אופן בזמן הניסיון עצמו אין לאדם שום הארה והוא יכול להרגיש כאילו אין לו שום עזרה. מהבחינה הזו, ניסיון הדעת הוא תמצית ההרגשה של הנטישה, של תחושת הבדידות שבה האדם מרגיש שכל מה שהוא למד והשיג, כל מה שהוא יודע – נעלם, וכעת הוא צריך להתמודד עם הדברים בעצמם.

כאמור, אם בכל זאת האדם מצליח להתגבר על הניסיון, הוא זוכה להארה גדולה מכוח אותו ניצחון, משום שזהו למעשה מאבק בין שני כוחות, ועל ידי הניצחון הוא מקבל את כל הכוחות שהיו בקליפה – בין אם זו הייתה קליפה של אהבה, של יראה או של דעת. בתוך הניסיון מוצנעים דברים שהם מעל ומעבר לכל מה שאפשר למצוא בכל מקום אחר

חטא, אך שהפעם הוא מצליח להתגבר עליה. זאת אומרת שהסיטואציה הזו היא סוג של מתנה שהקב"ה רוצה לתת לאדם, כדי לתת לו לדעת שהוא סיים עם העבירה הקודמת. האדם איננו יכול לבנות את הסיטואציה הזו בעצמו, הוא איננו יכול להיות מודע אליה לגמרי, ולכן זוהי מתנה שהקב"ה נותן לאדם, כדי שאחר כך תהיה לו בהירות הדעת.

בעולם, ומהבחינה הזו העמידה בניסיון היא סוג של מתנה שהקב"ה נותן לאדם. כביכול יש את דרך העבודה הרגילה, שבה אי אפשר לזכות בהגרלה גדולה, אבל הניסיון הוא מצב שבו האדם נכנס לסיכון גדול שבו הוא גם יכול להרוויח הרבה יותר ממה שהוא מרוויח במהלך החיים הרגיל שלו. מעין זה אומר הרמב"ם (הלכות תשובה ב,א), בצורה קצת יותר חריפה מהגמרא (יומא פו,ב), שאדם יכול לדעת שעבירה מסוימת נמחלה לו ושהוא עשה תשובה שלמה, כאשר הוא הקב"ה מזמין לו סיטואציה זהה לזו שבה הוא

חדש!!

**ארכיון חוברות ביאורי החסידות של הרב שטיינזלץ,
לכניסה לאתר סרקו את הברקוד:**

המעוניין לקבל את הגיליון בכל שבוע, מודפס או דיגיטלי, מוזמן ליצור קשר:

TalmideiHarav@gmail.com | 055-663-1275

**מרכז שטיינזלץ
למד את עמי**

